Σὺν Θεῷ Παλάμα !

DISSERTATIO INAUGURALIS PHYSICO-MEDICA.

DE

MALO SINENSI AUREO.

QUAM,

ANNUENTE DEO TER-OPT. MAX.

Ex Auctoritate Magnifici Rectoris

D. PHILIPPI REINHARDI VITRIARII,

J. U. D. Ejuſdemque Facultatis Profeſſoris Ordinarii.

NEC NON

Ampliſſimi Senatus Academici unanimi Conſenſu,

& Almæ Facultatis MEDICÆ *Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summiſque in MEDICINA Honoribus ac Privilegiis

ritè ac legitimè conſequendis,

Publico examini ſubjicit

JOHANNES PHILIPPUS BURGGRAFIUS,

DARMSTADINUS.

Ad diem 21. *Ianuarii horis locoque ſolitis.*

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud ABRAHAMUM ELZEVIER,

Academiæ Typographum. M DC XCIV.

Ampliſſimo & Excellentiſſimo

VIRO,

DN. PHILIPPO CASIMIRO SCHLOSSERO,

Profeſſori Philoſophiæ in Illuſtri Academia Giſſenâ Ordinario, Celeberrimo:

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

Domino Affini & Patrono, piô obſequii cultu ætatem proſequendo.

Vir Excellentiſſime, Affinis Suſpiciende.

HAbet unaquæque tellus quæ admirationem poſcunt; nulla tam abjecta unquam Regio fuit, quæ non aliqua, perquirenti curatè, miranda obtulerit: ludit ubique terrarum Natura, & in ſui contemplationem gratiſſimâ varietate mortales invitat: Sua diſtribuit bona; rerum alma mater, providè, nec uni cuncta plagæ conceſſit; denegavit huic, quæ largâ illi manu dedit: *non omnis fert omnia tellus.* Naturæ quæ ad

Rhenum Mœnumque tractus offert rariora, pridem raritate allectus, probè notavit *Jo. Dan. Horſtius.* variâ foſſilium ſpecie oculos delinit & mentes, rivorumque ſæpè interruptô curſu, quoſvis in admirationem trahit: ſunt, qui turpes Bufonum formas referant, lapides, nec deſunt, qui Sinuoſo flexu, tortiles æmulentur Conchas: Sic qui modo vehementiori ſuô illapſu agitabant molendina rivi, terrâ omnes abſorbentur, non adeò procul conſtanti fluxu progreſſi: Natura quaſi, ne curioſiſſimâ mortalium ſedulitate exhauriretur univerſa, varietate ſuâ, quâ menti noſtræ illudit, cavit: quæ profectò ſacra ſervat, unâ vice neutiquam tradit, ſed partitô eleganter tempore, quædam huic revelat ſaltem ætati, ſecuturo ævo cætera ſtudioſè reſervans explananda.

Clariſſimo Nomini Tuo, *Affinis verende*! has conſecrare pagellas & debui & volui: debui Humanitati, Liberalitatique erga me Tuæ, aliquod monumentum: teſtandam omninò, animi gratitudinem putabam, pro acceptis largiori manu beneficiis: volui hinc in ſignum obſervantiæ levidenſe hoc dare munuſculum. Quod SERENISSIMO PRINCIPI NOSTRO, paucos antè annos, rerum fœcunda illa creatrix, Natura exhibuit prægnans, *Malum Sinenſe*

Aure-

Aureum, id Diſſertatione quali quali à me ventilatum, Tibi offero. Lætor profectò non mediocriter, quod æterni Numinis gratiâ, id, quod SERENISSIMO PRINCIPI, poterat eſſe fœcunditatis felicitatiſque ſignum, meæ pietatis erga CLEMENTISSIMUM PRINCIPEM, & devotionis ſit factum monumentum. Precibus, *Affinis obſervande!* Divinum ſollicitabis mecum Numen, velit SERENISSIMAM FAMILIAM omni cumulare bonorum genere, ab irruptione, quæ horum temporum corruptela eſt, hoſtium, jam jam imminentium Nobis, tueri; prôque ſalute noſtrâ conceptis Conſiliis, proſperrimos indulgere Succeſſus. Te quoque, *Colende Affinis!* Deus Servet, ut per longam porrò annorum ſeriem, tàm illuſtris Academiæ, quam noſtris commodis inter eſſe lætus poſſis. Suſcipe jàm, quam offero grati animi teſſeram, quôque me hactenus dignatus es, affectum, in poſterum etiam mihi proprium ſerva. Vale.

VENERANDO T. NOMINI
ADDICTISSIMUS

Dab. Lugd. Batavor.
1694. d. 4. Januar.

JOH. PHIL. BURGGRAF.
DARMSTAD.

Ad Lectorem.

NAturalem Philoſophiam inter, Artemque Medicam, arctum intercedere connubium, veriſſimâ illâ, in Phyſicorum maximè Scholis decantatâ ſententiâ patet. Ibi demum incipit Medicus, ubi Phyſicus deſiit. Hincque Medicinæ Parentem dicunt, Hippocrates, Medicinam & Philoſophiam eſſe ſorores pulchrè docet: ſanequi Medicinæ ſublimia leviſſimè Naturalis Scientiæ cognitione tincti involant, conantur, nullô alarum uſu adjuti, volitare: eſt profectò rectum obliqui, præternaturalis naturale, ſanitas morbi, verus index: nulla eſt curatio ignoti morbi! curat quivis tantum, quantum cognoſcit. Phyſica profectò eſt, quæ altum præbet Medicinæ fundamentum, cui innititur univerſa. Ergò, cum ita ferente priſcô uſu, mihi quoque conſcribenda, poſt conſueta quidem Examina, Diſputatio Inauguralis eſſet, Aureum Sinenſe Malum mirô fatô eò deductus, thematis locô eligere malui: Ante ſeſquiannum namque & quod excurrit, cum Darmſtadii agerem, commodùm accidit, ut inſtructiſſimam Bibliothecam SERENISSIMI PRINRCIPIS, DOMINI MEI CLEMENTISSIMI, viſere mihi copia daretur, ubi inter alia & rara & ſplendida, effigiem quandam columnæ appenſam, malum ſinenſe aureum referentem, cernebam, ſuperiori ſed ſuâ parte diſciſſum, ita ut hic planè, & inſigniter hiſceret; in mali verò circiter centro, minus aliud apparebat: rei novitate ego allectus, quid hoc ſibi vellet percontabar ex Viro Humaniſſimo Dn. Joh. Balth. Moſcheroſch. Bibliothecario fideliſſimo: Hic talibus mihi quærenti: aliô pomô prægnans eſt, quod vides pomum; hôc modô fœcunditatem arboris, ingenti ſuô commodô exprimens

mens

mens, namque opportunè accidit, ut SERENISSIMUS IPSE PRINCEPS *gravidum tacitè malum, ſectionè tempeſtivâ, ſarcinâ liberaret monſtroſâ: hâc profectò prægnatione delectatus in tantum, ut quod ſervari fœtum malum jam amplius nequibat, huc adumbratum picturâ, collocari juberet: ita tot aliis expetitam immortalitatem graviditate ſuâ facilè meruit, mirabile dictu! hoc malum: Mihi verò hinc nata occaſio curatius in naturam illius pomi inquirendi, quod agere præſenti opellâ anniſus ſum. Si quid Benevol. Lector Tibi occurrerit, quod non omninò rejiciendum putes, mihi eximiè gratulabor: Sin! dictis contrarium acciderit, ætas, cum canum caput, albamque barbam modo non attulerim, tempuſque, quô quidem Authorum in hôc argumento copiâ deſtituor, ſpero me excuſaturum: & certè cum glaciem fregerit ferè nemo, mihi,* vix ullius ſolô trita via terenda erat. *Faxit, jam ſupremum Numen, ut cedant cuncta in Divini ſui Nominis gloriam, Proximi ſalutem, & mei ipſius commodum.*

I. N. I.

I. N. J.

CAPUT PRIMUM.

Quia initium doctrinæ nominum habetur conſideratio ; juxta *Socratem apud Avian*: merito & nos à definitione capimus initium. Certè de Nomine tractationem *Philoſophus* rem benè intelligendi dixit principium. Ipſeque Medicinæ Princeps ille *Cl. Galenus* nos eruditè monet, *Lib.* Num Hygiene Med: ſit vel Gymnaſtic: dicens: In omni Contemplatione, optimum Inventionis initium eſt, antè exactè cognoſcere, quidnam ſit illud, quod quæratur.

Malum vocabulum à Græcis mutuatum Latinis, juxta *Iſidor. Origin. libr.* XVII. *c.* VII. eſt namque à Dorico & Æolico μᾶλον pro μῆλον quod non modò pecus & mammillam, *ſed & pomi genus ſignificat*. Hinc *Varro lib.* 10. *de LL. Malum, quod Æoles dicunt* μᾶλον.

Sinenſe verò, à locô patriô ſeu natali, non quidem quod tantum in Chinenſium oris hoc malum proveniat,

(quamvis

imò illam de qua hic nobis ſermo eſt, ſpeciem; quæque vulgò Sinenſis perhibetur, in dicta Chinenſium regione neutiquam creſcere fertur, ut poſtea ſumus dicturi,) ſed quia omnium illic primum propullaſſe viſum eſt. Sic Succolata Indica audit, quia in India præcipue ex fructu Cacao, parari conſuevit; pariter Opium additô ſpeciali epitheto Thebaicum vocatur, quod Thebis maximè deferatur ad nos, melioris notæ omne: ſic quoque alia, loci patrii, ſeu natalis determinationem, proprio, nomini habent conjunctam. v.gr. ut in eôdem perſiſtamus genere, malum Punicum malum Perſicum.

Aureum dicitur, quia pretioſo auri reſplendeſcit colore, mire hoc modô intuentium omnium oculos afficiens: Homini namque præſertim avaro nil ferè jucundum, niſi quod aureum eſt.

Ratione *Homonymiæ* variat hoc malum: Aurantium Sinenſe vocatur *primo*, quoddam in China inveniundum malum, *tardè creſcentis olivæ* & magnitudinè & figurâ conſpicuum, & quidem, quod maximum omnino eſt, planè regioni dictæ proprium: vid. *Io. Bapt. Ferrar. Hort. Heſperid.* Pomum *ſecundò* aureum Sinenſe dicitur, illa aurantiorum malorum certa ſpecies, quæ Goæ inprimis, Salſetaniſque Inſulis, ſiquidem *Alvari Semedi* Jeſuitæ Luſitani fide ſtandum, *nullis hominum cogentibus*, creſcit: magnitudine aurantium æquans commune: de ultima hâc, jam nobis ſpeciè agendum erit.

Synonymiam quod ſpectat, vocatur hoc quoque malum, *Aurantium Sinenſe vel Arantium*, ab Arantia Achajæ Regionis in Græcia oppidulo *vid. Ferrar. l. d.* Hermol. Barbar. Corol. l. 1. corol. 922. vocatur etiam *Aurantium Olyſipponenſe* quia frequenter Olyſippone in has aliaſque transfertur oras. Galli vocant: *une pomme de Sine*

vel

vel Orange de Portugall. quaſi dicas Poma Sinæ vel Chinæ. Sæpe etiam nomine *Citrei vel Punici mali* aurantium venit, priſcæ ætatis Doctoribus inprimis, qui nullam omnes vel levem admodum, inter hæc mala differentiam agnovêre, hinc certè evenit, quod frequenter quidem Citrei vel Punici illius ſeu Granati, non facilè vero Arantii, apud illos mentio fiat: Germanis audit Sin-Apfel / Apfel Sin.

CAPUT. II.

Pomum hoc aureum Sinenſe dictum, fructus eſt Arboris peregrinæ ex India in Luſitaniam primum, poſt in Italiam noſtraſque oras tranſlatæ; colore flavô, aureô, cortice leviter aſperô, amarô, pulpâ ſuccô acidiuſculô irroratâ gaudens: Semina habens oblonga alba, peculiaribus capſulis & cellulis incluſa. Quæque ſpecioſô hoc fœtu arbos gravatur, non procera, ſed humilis eſt, duorum circiter vel trium cubitorum: humilis hinc ſpeciali epitheto Autoribus dicta: diſperſa in ramos breviores multos, foliis gaudens minutioribus, ſpiſſâ ſitis congerie, floribus pubeſcens gratiſſimis. *vid. I. Commelyn Heſperid. pag.* 17.

Quia fortaſſe fructus arboris hujus admodum amabili omnibus vultu ridet, priſci illi ex quibus etiam *Io. Triſtanus eſt*, ſpecioſam arboris originem finxêre; perhibentes ſcilicet: Aurantium ſatum fuiſſe, primò in Inſula Cypro, à Venere illa amorum Dea, venuſtatiſque omnis, Parente quam Veterum aſſertionem carmine Eriphi illô confirmat Triſtanus *vid. Ferrar. Lib.X. Heſperid. cap. 1. pag.* 373.

Aſt *Nicolaus Monardes* graviſſimus ſatis Author, ſeriò affirmat, ejus ortum planè à modo dictô diverſum

ſum eſſe, Aurantium nempe propullulaſſe, inſitâ in Punicam Citri taleâ; ſpecioſum Dî inventum, ſi vera jam diceret Author! Sed quotidiana reclamat experientia, cum factô periculô inſertionis, ſpe noſtrâ, malum aurantiam expectantes, fruſtremur. Puto ergo malum aurantiam eſſe peculiarem arborum ſpeciem, à Deo in primà rerum omnium creatione, conditam cum aliis, non demum humanâ arte adinventam.

Aſt ipſa cum annoſa ilice aurantia malus certare de longæ vitate videtur: per multam annorum ſeriem fatorum deſpiciens iniquitates: præprimis, ubi cœlum nacta clementius fuerit: quadringentorum, mirum dictu! annorum Aurantiam Romæ felici Cœnobitæ cujuſdam manu conſitam exhibet *Ferrar. Libr.* X. *Heſperid. pag.* 372.

Rurſus etiam veterrimam aliam, quaſi Romanum miraculum profert, qui quadringenteſimum jam dum annum ſuperaverat: Specialis certe prærogativa Naturæ matris almæ, quâ Citrea malus & Limonia prorſus carent. Adſcribi hôc locô elegantiſſimum Pontani carmen, de hujus arboris, vivacitate meretur: ita verò ille

Nec verò ſpatium vitæ breve, ſeu breve tempus
Eſt Citrio: æternum genus, immortalis origo,
Et ſpecies æterna quidam. Stirps Citria longum
Ipſa manet: Sæcla exuperans & jungere ſæclis
Sæcla parans: Truncô extinctô mox ſurgit & alter,
Inde alter: victrixque diu ſuà robora ſervat.

Solum amat arbor pingue quidem, terrâque pullâ humectâque gaudet: non tenella tamen adeò; quin, mediocri ſolo curâque adhibita lætiſſime creſcat: de cultura hujus arboris pluribus & doctè & eleganter diſſerit Ferrar. libr. 10. Heſperid. *I. S. Elſcholt. Horticult. Lib.* 10. *c.*8

 Mala

Mala ipſa ſeu fructus terræ Chinenſis opes putabantur: aſt qui apud Sinenſes, ſic ſatis diu commoratus eſt, Jeſuita *Alvarus Semedus*, pro certo affirmavit, teſte elegantiſsimo *Ferrar. d. l.* ſe in Sinenſium Regione nulla planè illius formæ poma conſpexiſſe, benè tamen in reliqua India, tum præcipue Goæ & ſalſetanis Inſulis, plurima: *Indicum*, hinc adjicit ille, potius eſſe hoc malum nominandum, aut *Goanum*, *quam Sinenſe.* Retinere tamen adhuc dum maluimus, poſterius illud nomen, in rubrica Diſſertationis hujus, quia ita vocari hodiè quoque ſuevit.

Differunt mala Sinenſia verò duplici modô, magnitudine ſcilicet ſaporeque; ſic majus illud, quod in Salſetanis Inſulis naſci *à Semedo* perhibetur, duplo ferè majus eſt, alterô illô minori Sinenſi propriè dictô: Corticem habet *Goanum* illud amaricantem, è contra *Sinenſe minus* pinguis magnitudine olivæ, delicatiori multò gaudet involucrô, ut cedere totum in cibum poſsit.

Conſtat his, hoc malum *partibus*, primum cortice, 2. carne, parte cortici contigua 3. pulpâ ſeu medullâ 4. ſuccô acidiuſculo, 5. loculamentis ſeu capſulis Seminariis 6. Semine.

CAPUT III.

Odorem verum eſſe virium, in medicamentis ſimplicibus indicem, traditio non vana Botanicorum eſt: etenim, cum à ſulphure vel purô, quod reficere magis Spiritus noſtros aptum, calidoque nativo apprimè amicum eſt: vel impurô, pro re natâ magis nocivo omnis proficiſcatur odor, facile mixti cujuſvis κρᾶσιν, manifeſtare nobis poterit. Jam

Jam verò ſi de odore noſtri proſpiciamus mali, reperiemus, ſuaviter ſic ſatis illud ſpirare, nareſque, delicatulum ſenſum, non quidem tenaci, & penetranti, ſed mitiori, aliquantum acriori tamen, recreare odore: tenuioris ergo ſubſtantiæ erit præſens malum: hoc eſt, gaudebit particulis ſulphureo-ſalinis volatilibus plurimis, attenuantibus & incidentibus: ſed cum ſuſpicio, meritò eſſe poſſit minus tenacem odorem ſuperficiei ſaltem inhærere exteriori, nec per intima æque eſſe diffuſum, jure meritoque dicemus; temperate pomum hoc calidum eſſe, multoque plures ſalino-terreſtres portiones, volatilioribus illis in apice conſtitutis extremo, habere admixtas.

Quod Narium ſtitimus modo, aureum pomum; jam linguæ accuratiori examini offeremus: quamvis certè corpora quædam inodora prorſus, qualia ſunt præcipue ex minerali regno, antimonium & ſulphur, narium ſubtiliorem ſenſum fallant, non æque tamen, materialis magis ſenſus, guſtus puta, aciem eludent, tantò magis ergò præ ſuperiori alterô illô, hic nobis obſervandus.

Cortex mali, mox cum admovetur linguæ, ingratâ ferit amaritie fermè, recens quidem ſi fuerit; partibus ergò præter volatiliores paucas, facilè ad caloris ſenſum evaneſcentes, conſtabit, ſalino terreis plurimis, temperantibus, præcipitantibus, & invertentibus, adſtringentibus & abſorbentibus; ſubit hunc quoque corticum cenſum, caro ſeu pulpa, ſuccô ſuô quâ quidem irrorari ſuevit, orbata.

Succus verò gratiſſimâ ſuâ ſe aciditate, palato probat; inertique paulum ventriculo blanditur: ſeu arentem blandè linguam rigat, fermentumque Stomachale, in deperditô ſeu proſtratô appetitu, roborat.

Nec chryſomeli hujus color, facile prætermittendus abſque quaſi examine eſt: cum & hic in tantum quidem nobis mali vires, videatur prodere: aureô profectò, quo fulget colore, non levem caliditatis ſuſpicionem in inquirentium animis creabit, ſulphure à ſale panſo pulcherrimè: Sic calida quamvis majori gradu; ſunt & nobis dicuntur, flava omnia illa, *Rhabarbarum*, *Crocus*, *Florum antheræ*, *Curcuma*, *alia*: calidioris eſſe ergo naturæ hoc malum, hîc color, quod ſupra odor, teſtatur.

Finirem hocce jam Caput, niſi timerem, quendam mihi ſuccenſurum, quod demum in calce hujus capitis, quid mali indicet color, agere occeperim: cum tamen omnium primus color incurrat in ſenſus. Verùm ordinem hic non Naturæ, ſed Doctrinæ ſequi malui: verum eſt color, ut ſenſuum nobiliſsimus ſenſus, viſus auditum, antecedit longè odorem: aſt hôc locô, non æque ut odor, ſic color, potenter ſignificat, & quam inveſtigamus, ſimplicium medicamentorum cognitionem, non tam hæc qualitas cognoſcendique principium, adſtruit, quam adjuvat, conſignificat, probabiliter namq; debiliterque procedit dignotio virium & temperiei, à colore. vid. Magni *Wedelii* Præceptoris mei æternum venerandi Lib: De Medicament: facultat: cognoſcend: Libr. 1. Sect. 1. cap. 3. pag. 8.

CAPUT. IV.

Terret propriam matrem, informe monſtrum; quemque laborioſô edidit partu, fœtum, exhorreſcit mœſta genitrix, difficilis quandoque Natura, ſi formam negavit: jam ſe utero concepiſſe, luget! jam tot men-

menſium longa tuliſſe faſtidia dolet! Sanguine enutriviſſe ſuo horribile monſtrum, quam poteſt, maximè deflet! partuque non facili omninò, tandem prodidiſſe, non expectatam Patris ſpem, ſed turpiſſimam ſobolem, lamentatur: Sic longas ducit in fletum voces, miſera Parens, quemque concepit dolorem, monſtroſi fœtus aſpectu, lacrumis explere ſatagit.

Ita quidem, Naturæ abortus dicam, an lapſus, in Genere Humano deplorari conſuevit: aſt non æquè flebili à nobis clamore, riſu potius excipiuntur, quæ in genere Fructuum monſtra contingunt, quin accenſentur rarioribus paulò illa, & in deliciis habentur, quaſi miracula forent: hôc namque modô Naturâ comparati omnes ſumus, ut inſolita præ conſuetis expetamus ſinguli: varietate inconſtanti, mens noſtra delectatur conſtantiſſimè. Certè petulantia Aſæ & nequitia in deſertô, diverſæ ſpeciei animalium; congreſſum; Olitorum verò induſtria dicam, an novandi aliorum cupido, arborum diverſarum inſertionem adinvenit. Graviditatis negotium, animantibus aliâs proprium planè, luſus Naturæ aut error, vegetabilibus facit quandoque commune. Hinc illa *prægnantia Poma*; hinc *fœta pyra*.

Citrum certè in Citro exhibet ingens Poly-hiſtor. *D. D. Io. Dan. Major* in Ephemerid: A. N. C. An. II. numerò 241. Prægnans Citreum malum *Willichio* apud *Thom: Barthol.* in Centur: III. Epiſtol Medicinal. 41. viſum eſt: ipſeque hic Bartholinus vidit, quem *Naturæ* vocavit eleganter *novum Bibliothecarium*, quô tamen non minor erat, *Guern Rolfincius*; vidit inquam Limonium gravidum minori aliô *Barthol. Cent.* IV. *Ep. med.* 62. *&* 63. Pyrum pyro re, cenſetur innatum. *Actor: Hafn*: *volum*: 2. *pag.* 163. Ipſe ego *argutos* hos

inter

inter *olores*, ſtridulus *anſer*, *Darmſtadii*, non ita pridem Aurantium Sinenſe, aliô vidi fœtum, occaſione à SERENISSIMO PRINCIPE data, qui gravidum malum jamque parturiens, non pariens, opportune incidendo faſce levavit oneroſô.

Nemo verò putet, hanc *arboreis ſaltem fœtibus*, competere ſortem, tangit hæc quoque animantia labes: Fœtum prægnantem deſcribit iterum ſagax Naturæ ille myſta, dictus jam nobis *Thom: Barthol:* Centur: VI. Hiſtor. rarior. 100. & Tract. de Inſol. P. H. Viis pag. 124. Exhibet in fœtu fœtum Celeberrimus *D. D. Georg. Francus.* Satyr. Medic. Continuat. III. Et *Ioh. Euſebius Nieremberg* libr. VI. Hiſtor. nat. c. 2. refert. equam in Hiſpania mulam alia mulâ gravidam peperiſſe *vid Caſp. Rejes Camp. El. q 36. numero* 78. *Ephemerid. Academiæ N. C.* Imò mures in alvo matris fertur eſſe prægnantes à *Plinio & Æliano*: Si modò non decepti hi Autores, ignorantiâ vel negligentiâ fuêre textum *Ariſtotelis* græcum obiter ſaltem inſpicientes, ut quidem *Arnold. Senguerdius* putat. Servat in Technicotheca ſua Auguſta SERENISSIMUS DANIÆ REX Ovum ovô aliô prægnans: *Th. Barthol.* l. d. Ovumque gallinæ fœtum *Acta Hafn. produnt volum. V. pag.* 72.

Sed plures ſuô concludit ventre fœtus, eoſque ruptô umbilico, mirabili modô, oſtendit Aurantiorum malorum illud genus, quod *Fæmina* dicitur vel fœti ferum: rectè hinc omnino peculiaris ſpecies Authoribus putatur. Poma talia prægnantia ferre Cajetam, dicitur vid. *Io. Baptiſt. Ferrar.* libr. X. Hort. Heſperid. cap. VIII. quod verum ego vidi unum tantum malum, idque ſatis magnum, uterô continebat, umbilico non

ſponte

ſponte ſua, ſed vi diſruptô, proles ergò fœtiferi hujus aurantii non eſt. Malum Aurantium malo Citrio prægnans deſcribunt, *P. Bocco & Fr. van Sterbeeck.*

Cauſam quæres, monſtroſæ in noſtrô pomô graviditatis: nimis multum abs tenuitate mea exigis, curioſe lector: aſt, quantum concedent vires, explanabo phœnomenon: Seminis puto, lætam in arbore luxuriem fuiſſe, quæ Naturam ad profundenda germina, blandô ſæpius ſtimulô invitârat: Hæc vero, de ſeminis fœcunditate, mirâque quaſi læta, exuperantia, facilè, ad fruticeſcendum inſurrexit. Sed quò minus crebro ubique vimine poſſet fertilitatem teſtari arbuſculæ, in florem jam ſe induere conantis, obſtabat ſpatii anguſtia brevis; cum eleganti florum copulâ, in trunco nunquam luxurioſæ etiam arbores pubeſcant: nec tamen ea propter operari deſtitit, rerum mater, potius, ac ſi eſſet prodigalitatis ſtudioſa, in fœtu fœtum condidit, quodque modo ortum malum erat, mox aliô prægnans reddidit.

CAPUT V.

Id demum revera præſtat, quod habet jucundo utile mixtum: profectò ſi ad ſingula quærendum, cui bono? cui uſui? quæ acceſſio ad ſalutem exinde proficiſcatur? imò, ſi in hoc avarus Medicus eſſe debet, ſcilicet ut magis quid utile, quam quid jucundum ſit, curet, ſi rarioribus delectare illi conceſſum, hâc lege eſt, ne penitus obliviſcatur, quod etiam prodeſſe, præter oblectare debeat, mederi cupiens: vide undiquaque Celeberrimi *D. Georgii Wolffgangi Wedelii* Præfat. Lib. De Medicament. facultat. cognoſcend. &c. profectò inquam & mihi h. l. quærendum erit, quale

præter jucundum, utile malum noſtrum conferat; juxta namque *Poëtam Venuſinum* libr. de arte. Poëtic.

Omne tulit punitum, qui miſcuit utili dulce.

Ego verò quin exclamem parum abeſt, omne jucundum hic utile, nil utile, niſi quod jucundum! eſt ſuavitate ſuâ aureum malum jucundum in ſe, ſed utile multâ in medicamen arte mutatum: Corticum, ut ordine agam *primò* virtutes in medicina enarrabo: poſtea ſucci, pulpæ namque vel medullæ hîc nullus quidem, quod ſciam uſus, calidi ſunt & ſicci, aperiunt ergo alterant, abſorbent, roborant. Convenient proinde meô judicio in ſuppreſſione menſium, in dyſuria, torminibus ventris, Colica potiſſimum, humores ſtagnantes fundendo, corrigendo, invertendo vel abſorbendo. Convenient in Febribus tam Continuis quam Intermittentibus, dum διαφόρησιν excitant, ſerum ſanguini nimis incoctum præcipitando fundendo, combinatis tamen pro re natâ aliis.

Ita in ſuppreſſione menſium, ſequens poſſet Infuſum præſcribi v. gr.

Recip. rad. rub. tinctor.
Zedoar.
aſparag. aa. ℥ij.
herb. artemiſ.
calamenth.
marrub. alb.
meliſſ. aa mj.
ſabin. mß.
dictamn. cretic. pj.
cortic. aurantior.
citri
anthophyl. aa ℥i.

coſti

coſti arabic· ʒiß.
bac. laur. ʒij.
M. conciſ. contuſ. inſuant. Synd. alb.
S. S. &c.

In Colica verò talis *mixtura*, v. gr.

Recip. aq. meliſſ.
menth. aa ℥iij.
cinamom. ℥i.
Spir. nitr. dul. ʒiß.
Tr. cortic. aurant. ℥i.
Syrup. papav. alb. ℥iß.
M.

Vel Electuarium tale v. gr.

Recip. conſerv. flor. aurantior. ℥iß.
condit. citr.
calam. aromatic. aa ʒij.
elect. diacor. ℥ß.
ſpec. diacum.
galang. aa ʒi vel ʒij
ſirup. cortic. aurant. vel
citri q. ſ.
adde fol. ☉ri
M. f. l. a. electuar.

In febribus diaphoretici locô ſequentem potiunculam, v. gr. Recip. aq. card. benedict.
Sambuc. aa ℥ij
ſpir. theriacal. camphor. ℈j
mixt. ſimpl. ʒj.
ſirup. cortic. aurant. ʒiij.
M. f. l. a. potio.

Raró quidem fateor, aurantiorum malorum ſuccus, præſcribi ſolet, nec tamen prorſus negligendus qui

propter aciditatem, quâ gaudet, gratiſſimam, in potiunculis, ſi non in aliis morbis, certe, in nimio ſanguinis fervore, febribus Continuis, ſcilicet & malignis adhiberi quam commodè poteſt: vid. *Frideric. Hoffman, in Clav. ad Schroder. libr. X. pag.* 144. v. gr.

Reſp. aq. meliſſ.
typhor. C. C.
cinam. buglóſſat. aa ℥ij.
ceraſor. nigror.
naph. aa ℥j.
mixt. ſimplic. ʒß.
ſuc. aurantior. ℥iß.
pulv. pannonie. rubr.
bezoard. ſen. aa ʒj.
Sirup. corall. vel ℥j.
de gemmis.
M.

alia

Recip. aq. acetoſ.
plantag. aa ℥iij.
vit. matthiol. ℥ß.
Tr. bezoart. michael. ʒiß.
ſuc. aurant. ʒiij.
laud. opiat. gr. ij.
Sirup. acetoſ. citr. ℥ij.
M. vel

Recip. ſucc. aurantior.
ſpir. vini aa ℥j.

Quod poſterius in Colica, gravitate ventriculi, febribus tam Continuis quam intermitentibus, præſtantiſſimum medicamen, qui in Artis, jam conſenuit ingenti laude ope-

operibus, D. D. *Carolus Drelincurtius* Promotor omni honoris cultu æternum proſequendus communi cavit. Succi hujus ex malo aurantio quinque vel ſex unciarum, prout magnitudine illa diſcrepant, colligi circiter poſſunt unciæ quatuor.

Proſtant in *Officinis Præparata* plurima, quæ malus Aurantia miniſtrat, primo *Aqua* ex floribus, quam *Naphæ* vocant, vel *Namphæ*, *Lauſam*, quibuſdam etiam dicitur, vel Angelica, diaphoretica, confortativa: Sic refert *Gabelchoverus*. alexiterium præſtantiſſimum contra venena eſſe, ſi recipiantur v. gr. lapid. bezoar. or.

gr. iij.

aq. naph. ℥ß. ℥j.

Miſc.

Secundò aqua ex corticibus *& in Pharmacop. Londin.* aqua ex fructibus; Tertiò ſuccus expreſſus, quem *Vinum Aurantiorum vocant*, alexipharmacus, utilis in febribus ardentibus, ſanguinis fibras diſperſas admodum, colligendo, anorexiâ ventriculi, fermentum roborando. Quartò ſirupus. Quintò Conditum Corticum. Sextò Conſerva. Septimò Electuarium, quod *Gelatinam Aurantiorum Schröderus vocat.* Octavò oleum deſtillatum. Nonò Balſamus. Decimò Extractum Corticum. Undecimò Unguentum Aurantiorum. Duodecimò Eſſentia Saccharina. *vid. Ioh. Schröder. Pharm. Med. Chimic. Pharmacop. Auguſtan. c. not. & animadv. Zwelfer. Pharmacop. Londin.* Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς ταῦτα. Jam in limine hærens, priuſquam totus hâc Scenâ diſcedam, pro ſalute SERENISSIMI MEI PRINCIPIS, quod mea me pietas jubet, voce precabor: Olim apud Indos, ſiquidem verus *Strabo* eſt, novus jam cum ordiretur annus, omnes Philoſophi, ad Regis fores congregabantur, ut, quod quiſque compoſuerat, eô annô,

annô . vel obſervârat, de frugibus, de animalibus, vel de Republica, in medium proferret: Tui MAXIME PRINCEPS Palatii fores, ſi petere etiam concederetur tenuitati meæ, nec quiquam tamen homo ἀφιλόσοφ@ attentione tua dignum proferre fortè poſſem: cum quidem mihi tam felici eſſe hactenus non licuerit, qui novi quid, in animalibus, in fructibus obſervarem: muneris tamen locô, ignobili veniam penuriæ dares; CLEMENTISSIME PRINCEPS, id SERENISSIMO TIBI, (quaſi profectò alter ille, qui Potentiſſimo quondam Regi obviam venienti aquam:) darem, quod curioſâ pridem *TIBI* diligentiâ vindicaveras.

Æternum faxit Numen, ut deſideretur ex hâc pro ſapiâ nunquam, qui in Avitô Thronô ſedere coram Dominô, poſſit. Sed quid Mome garris! *amphora currente rotâ inſtitui cœpit; cur urceus exit*: bona verba! efficimus quiſque, pro opibus noſtris mœnia.

Hæc ego verſiculis cecini juvenatus ineptis,
Quæ qua ſcripta vides, hâc quoque mente legas

T. Θ. Δ.

MISSIS

Optimè *Seneca:* Medicinæ apud Ægros uſus; apud Sanos Honor eſt.

Poteſt, de coloribus judicare Coecus.

Verè *Helmontius* dixit: Fœmina bis patitur morbum. Paracenteſis, Hydropicos ſemper non liberat, ejus re iquæ cauſa ſit; in conflictu dicam.

Facies Hippocratica dicta, lethum jam pulſare fores, clarè innuit.

Unicornu vocatur lignum illud in cruce incurvum, ex medio quod ſtipitis exſurgit; quod verò ingenti ad nos mole adfertur, ex medio frontis, certi animalis non exiit, benè tamen ex mandibula.

Pie Medicæ Familiæ Princeps ille *Hippocrates* dixit. l. de inſomn. c. 2. t. VI. Τὸ εὔχεσθαι πρέπον, καὶ λίην ἐστὶν ἀγαθόν. Orare decorum & valde bonum eſt.

Speciosa quidem aſt vix vera. *C. Conſentini* opinio eſt; qua putat, arte præparari homines ad aqueam vitam poſſe: Si nimirum adhuc infantes, ad plorandum irritati ſæpius, ſpiritum fortiſſime cohibeant.

Tinctura Lunæ vera non datur.

Saturni duplici falce armati nomine, Chimicos Antimonium intelligere puto.

Eli-

Elixier Proprietatis *Paracelſus* Juriſtis communicari vetuit.

Eſſe miſericordem Hominem, ſed non Chirurgum decet.

Omnes in principio morbi, curantur facilius; ſola Quartana, initio rebellis, ſanari non niſi inveterata poteſt.

Neſcia quidem, & ſtertens fœmina, imprægnari à clandeſtino amatore poteſt; ſed non ſolâ imaginatione concipere.

Excitat in venerem tardos Chullata maritos.

Suos maritos Indicæ mulieres, *Corneliorum* familiæ adſcribunt; herbâ facetâ illâ, Luſitanis *Datura*, *ſeu Butladora* dicta.

Caſtratus generare aliquando poteſt.

Aurea verè *Epicharmi* Sententia illa: Μέμνασο ἀπιστεῖν.

F I N I S.